

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

**Финансово-счетоводен факултет
катедра „Финанси“**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност “Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“

на тема:

Ефектът на Единния Надзорен Механизъм върху европейската банкова система

Докторант:

Милена Пешева-Боршел

Научен ръководител:

Проф. д-р Силвия Трифонова

**СОФИЯ
2023 г.**

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО
ФИНАНСОВО-СЧЕТОВОДЕН ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ФИНАНСИ“

МИЛЕНА ВАЛЕНТИНОВА ПЕШЕВА-БОРШЕЛ

**ЕФЕКТЪТ НА ЕДИННИЯ НАДЗОРЕН
МЕХАНИЗЪМ ВЪРХУ ЕВРОПЕЙСКАТА
БАНКОВА СИСТЕМА**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„доктор“ по научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и
застраховка“

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:
ПРОФ. Д-Р СИЛВИЯ ТРИФОНОВА

София, 2023

Дисертационният труд на тема „Ефектът на Единния Надзорен Механизъм върху европейската банкова система“ се състои от 225 страници, в т.ч. въведение, пет глави, заключение, библиография, списъци на използваните съкращения, на графиките и таблиците и приложения, представящи част от банковите данни, използвани в иконометричното изследване. В изложението са представени 25 таблици и 22 графики. Библиографията съдържа 105 източника. Обемът на приложенията е 35 страници. По темата на дисертационния труд са направени 5 публикации.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 30 май 2023 г. от 10:00 часа в зала 2032А на Университета за национално и световно стопанство – София (УНСС) на открито заседание на Научното жури, назначено със заповед на Ректора на УНСС. Материалите по защитата са на разположение на заинтересованите лица в сектор „Научни съвети и конкурси” (дирекция „Наука“) и на интернет страницата на УНСС (www.unwe.bg).

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА.....	4
1. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	5
2. СИНТЕЗИРАНО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	14
3. СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	53
4. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ, СВЪРЗАНИ С ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	54
5. ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ОРИГИНАЛНОСТ.....	55

1. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Настоящото изследване ще разгледа и анализира темата за банковия надзор в Европа, в частност темата за новосформирания (от 2014 година) банков надзор на общо европейско ниво, така наречения Единен надзорен механизъм (ЕНМ) и ефектите от него върху ефективността на кредитните институции и върху финансовата система като цяло, включително и за икономиката на България като част от Европейския съюз.

Изследването разглежда основаването, функционирането и ефектът от Единния надзорен механизъм като част от банковия съюз. Изясняват се в детайли причините и необходимостта за създаване на банковия съюз, съставните му части и задачите, които общото европейско законодателство му поставя.

Като резултат от Глобалната икономическа криза и дълговата криза от 2011 година, ръководителите на страните-членки на Евросъюза достигат до извода, че е необходимо да се централизира и хармонизира пруденциалния надзор над кредитните институции, за да се постигне по-висока степен на интеграция на финансовата система на Европейския съюз. Едно от основните предимства на ЕНМ е, че намалява притесненията от съществуване на различни надзорни режими в рамките на еврозоната, т. нар. регулаторен арбитраж. Все пак, кратките срокове, в които е осъществено въвеждането в сила на законодателството за функционирането на ЕНМ, както и амбициозните цели, които ЕНМ има пред себе си, пораждаат размисли върху ефективността на проекта и потенциалните скрити ефекти от неговото съществуване.

Главната *цел на изследването* е да се анализират факторите, влияещи на ефективността на кредитните институции, по-специално да се изследва как характеристиките на регулаторната среда и Единния Надзорен Механизъм като част от нея, оказват влияние върху ефективността на банковата система в еврозоната.

Така като подцели се дефинират следните **изследователски задачи**:

- Да се дефинира начинът на функциониране на Единния надзорен механизъм – структура, управление, правна рамка и ефективност;
- Да се анализира ефективността на кредитните институции в Еврозоната, както и да се направи оценка и интерпретация на различните фактори, които оказват значим ефект върху ефективността на кредитните институции;
- Да се разгледа специфичния случай на България, която от 1 октомври 2020 г. е част от банковия съюз, но все още не е част от Еврозоната, както и да се изведат

основните предимства и недостатъци на надзора на кредитните институции, осъществяван от ЕНМ, през призмата на българската банкова система.

Структурата на изследването се състои от следните части:

- Съдържание;
- Приети съкращения;
- Списък на таблиците;
- Списък на графиките;
- Увод – значимост и актуалност на научната разработка, обществена и научна значимост на темата, изследователски въпрос, основна цел и изследователски задачи, използвани научноизследователски методи, ограничения на обекта на изследване;
- Изложение, съставено от пет глави:
 - Глава I: Исторически преглед на развитието на банковия надзор и дескриптивен анализ на релевантната научна литература;
 - Глава II: Анализ на структурата и начина на управление на Единния Надзорен Механизъм, мандат и цели на ЕНМ:
 - Структура на ЕНМ;
 - Управление на ЕНМ;
 - Анализ на принципа на вземане на решенията в ЕНМ;
 - Оценка за ефективността на ЕНМ в рамките на Програмата за оценка на финансовия сектор на Международния валутен фонд;
 - Анализ на начина на осъществяване на реалния надзор на ЕНМ.
 - Глава III: Изследване на ефективността на кредитните институции – източници на данните, методология и иконометричен модел:
 - Цели и методология на емпиричното изследване;
 - Данни за емпиричното изследване;
 - Анализ на обгръщането;
 - Базов модел на регресията.
 - Глава IV: Дефиниране и оценка на факторите на влияние върху ефективността на банковите системи в Европа:
 - Базов модел на регресията;
 - Резултати от проведения регресионен анализ;
 - Статистически процедури за стабилност;

- Глава V: Специфичният случай на България – една от последните членки на банковия съюз:
 - Състоянието на българския банков сектор;
 - Механизъм на тясно сътрудничество;
 - Резултати на България от анализа на обгръщането.
- Заключение: Обобщение на резултатите и изводите от направеното изследване, новост на изследването и принос на изследването към съществуващата научна литература, научна обосновааност и достоверност на изследването, практическа значимост и приложимост на проведеното изследване, препоръки за практиката и възможност за бъдещи изследвания;
- Приложения – емпирични данни от банковите резултати, графики на част от променливите, събрани в емпиричното изследване;
- Библиография – използвана литература, придружена от пълни библиографски данни.

Обект на научното изследване е европейският банков надзор. В анализа на научното изследване ще бъдат разгледани следните характеристики на научното изследване:

- Организационна и управленска структура на европейския банков надзор;
- Европейският банков надзор като ключов елемент от банковия съюз;
- Задачи и компетенции на ЕЦБ във връзка с Единния надзорен механизъм;
- Задачи и компетенции на националните надзорни органи във връзка с Единния надзор механизъм;
- Анализ на правната рамка на Единния надзорен механизъм – система от регулации и директиви;
- Начин на осъществяване на банковия надзор;
- Оценка за ефективността на ЕНМ.

Предметът на научното изследване е ефектът на регулаторната среда върху ефективността на европейската финансова система, както и върху българската банкова система. С цел да се направи максимално обективна оценка на ефекта на банковия надзор и регулация е необходимо да се изследват отделните характеристиките на банковата система, в частност: факторите, влияещи на ефективността на банковата система; измерителите на основните банкови рискове; отделните аспекти на банковия надзор и начините за тяхното измерване.

Като предмет на научното изследване може да бъдат посочени факторите, осъществяващи въздействие върху ефективността на кредитните институции и по-специално как различните аспекти на банковия надзор и регулацията в еврозоната се отразяват на ефективността на кредитните институции.

Изследователска теза

Изследователската теза на изследването е, че въвеждането на Единния надзорен механизъм, като част от банковия съюз, е оказало определено влияние на различни характеристики на банковата система като ефективността на кредитните институции в Европейския съюз, както и на тяхната рентабилност, ликвидност и други параметри. Това влияние се осъществява чрез промени в регулаторната среда, промени в институциите, осъществяващи банков надзор и в изискванията към кредитните институции.

Работни хипотези на изследването

Първата работна хипотеза на изследването е, че въвеждането на ЕНМ влияе по-скоро положително върху кредитните институции. Чрез проверката на тази хипотеза ще бъде отговорено на въпроса как ще се повлияе ефективността на кредитните институции вследствие на въвеждането на ЕНМ. За проверката на тази хипотеза ще бъде построен авторов иконометричен модел, чрез който да се изчисли по относително обективен начин ефективността на институциите. Ще се анализира влиянието на ЕНМ в областите, в които според настоящия анализ до момента би следвало да има най-значителни промени, а именно – надзорните правомощия на органа, осъществяващ банков надзор, независимостта на надзорните институции, надзорната практика, както и строгостта на капиталовите изисквания.

Втората работна хипотеза на изследването е, че основни макроикономически параметри оказват влияние на ефективността на кредитните институции, например БВП на глава от населението, концентрация на пазара, както и върховенство на закона и контрол на корупцията и други. С проверката на тази хипотеза ще се провери емпирично кои други фактори от икономическата среда биха могли да повлияят на ефективността на кредитните институции.

Третата работна хипотеза на изследването е, че индивидуалните характеристики на отделната кредитна институция – големина, капитализация, ликвидност се отразяват върху ефективността на кредитните институции.

Четвъртата работна хипотеза на изследването е, че въвеждането на банковия съюз влияе на различни характеристики на банковата система. За да се изчисли емпирично този ефект ще бъдат създадени иконометрични модели, които да тестват ефекта на ЕНМ, по специално се анализират надзорните правомощия на органа, осъществяващ банков надзор, независимостта на надзорните институции, надзорната практика, както и строгостта на капиталовите изисквания върху отделните характеристики на кредитните институции – рентабилността на кредитните институции, тяхната ликвидност, както и капитализацията им.

Ограничения на научното изследване

Относително краткото съществуване на ЕНМ създава естествени ограничения на обекта на изследване, тъй като съществуват само ограничен брой наблюдения. От друга страна, академичната литература до момента не е анализирала в детайли резултатите от европейския банков надзор върху кредитните институции, както и неочакваните последици от въвеждането на единен европейски банков надзор. Подобен анализ би могъл не само да разкрие предимствата и недостатъците на ЕНМ, но и да предложи възможности за оптимизация на банковия надзор, което да подобри финансовата стабилност на икономиката и резистентността на банковия сектор при настъпване на следваща криза.

Предметът на научното изследване следва да бъде изследван като се имат предвид следните ограничения: 1) Въздействието на банковия надзор и регулация е един от многото фактори, влияещи на ефективността на банковата система, т.е. необходимо е да се изясни ефектът от банковия надзор; 2) Намирането на подходящи измерители на ефекта на различните аспекти на банковия надзор и регулация е свързано със значителен брой допускания; 3) Сложната конструкция на банковия съюз и взаимодействието с Евроразона и Евросъюза изискват да се изследват всички страни в евросъюза, за да се анализират всички ефекти от съществуването на ЕНМ, макар че не всички страни-членки на Евросъюза участват в банковия съюз.

По отношение на третото ограничение на изследването е необходимо да се разграничат страните, които са част от ЕНМ и тези, които са част от Европейския съюз. Настоящото дисертационно изследване ще разгледа въздействието на ЕНМ във всички страни в съюза, тъй като ще се разгледа промяната в регулаторната среда, а тя е променена за целия съюз не само за страните в ЕНМ. В следващи изследвания би могло да се разгледа как се различава ефектът от въвеждането на ЕНМ в страните участнички и в останалите страни на Европейския съюз.

Методология на научното изследване

Научното изследване ще приложи различни научноизследователски подходи, за да представи максимално всеобхватен анализ на обекта на разработката. Тези подходи включват: а) Теоретико-методологичен анализ, чрез който ще се изследват отделните характеристики на Единния надзорен механизъм; б) Дескриптивен анализ, който ще се използва за открояване на етапите на въвеждане на банковия съюз и неговите роли, мандат и задачи; в) Анализ и синтез, за да се изследват съществуващите проучвания и наличната академична литература в областта на банковия надзор; г) Историко-логически анализ при разглеждане на развитието на регулаторния ред, който регламентира банковия надзор; д) Хипотетичен метод при разработване на изследователски работни хипотези; е) Критичен анализ при изследване на специализираната финансово-икономическа литература по проблематиката и практическите аспекти на дейността на Единния надзорен механизъм; ж) Анализ на обгръщането (Data Envelopment Analysis, DEA), който ще се приложи за оценка на ефективността на кредитните институции. Този метод е непараметричен и се използва в емпирични изследвания в областта на икономиката за оценка на производствените граници. Анализът на обгръщането е избран като метод за изчисляване на ефективността, тъй като притежава определени важни характеристики – възможността да се дефинират и включат в анализа различни входове и изходи без да се дефинират по важност, липсата на необходимост от предварително разработена производствена функция и други; з) Осъществяване на иконометрично моделиране чрез разработване на авторов иконометричен модел, на базата на който ще се изчисли какъв е ефектът от банковия надзор и регулация. Ще се приложи многофакторен регресионен анализ с повече от два фактора, с 8 разработени регресионни модели. Проведени са основни диагностични тестове, за да се гарантира, че иконометричните модели дават достоверни резултати; и) Табличен и графичен метод за илюстриране на изложените тези и постановки в труда.

За целите на тази разработка като източник на информация ще се използват нормативно-правни актове на Европейския съюз, в това число регламенти и директиви, статистически бази данни на уважавани международни институции, разработки и съществуващи анализи, посветени на разглежданата проблематика, финансова информация от отчетите на банки, опериращи на европейския финансов пазар и други.

Настоящото изследване има за цел да анализира банковия надзор и регулация от всички гледни точки, за да представи възможно най-безпристрастна оценка на нововъведения

банков надзор на общоевропейско ниво. Ще бъде осъществен анализ на ефектите от ЕНМ върху кредитните институции и по-специално върху тяхната ефективност. Допълнително, ще се анализира и българската банкова среда, като ще се разгледа и процеса на тясно сътрудничество и потенциалните ползи от него. Освен това, ще се разгледа специфичния случай на Българската народна банка, която сключва тясно сътрудничество с Европейската Централна Банка.

СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Съдържание

Използвани съкращения

Списък на таблиците

Списък на фигурите

Увод

Глава I: Исторически преглед на развитието на банковия надзор и дескриптивен анализ на релевантната научна литература

1.1. История на банковия надзор

1.2. Литературен обзор на съществуващата литература

1.2.1. Научна литература, посветена на банковия надзор

1.2.2. Научна литература, посветена на ефективността на кредитните институции

Глава II: Анализ на структурата и начина на управление на Единния Надзорен Механизъм. Мандат и цели на ЕНМ. Ефективност на ЕНМ.

2.1. Развитие на Единния Надзорен Механизъм

2.1.1. Създаване на банковия съюз

2.1.2. Цели и структура на Европейския банков съюз

2.1.2.1. Единен Надзорен Механизъм (ЕНМ) – I-ви стълб на банковия съюз

2.1.2.2. Единен механизъм за реструктуриране – II-ри стълб на банковия съюз

2.1.2.3. Европейска схема за застраховане на депозитите – III-ти стълб на банковия съюз

2.2. Ефективност на дизайна на ЕНМ и на принципа на вземане на решения

2.2.1. Взаимоотношения с Европейския банков орган

2.3. Програмата за оценка на финансовия сектор на Еврозоната

2.3.1. Основни принципи за ефективен банков надзор

2.3.1.1. Структура и оценка на основните принципи

2.3.1.2. Основни принципи

2.4. Процес по надзорен преглед и оценка

Глава III: Изследване на ефективността на кредитните институции – източници на данните, методология и иконометричен модел

3.1. Цели и методология на емпиричното изследване

3.2. Данни на емпиричното изследване

3.3. Анализ на обгръщането

Глава IV: Дефиниране и оценка на факторите на влияние върху ефективността на банковите системи в Европа

4.1. Базов модел на регресия

4.2. Резултати от проведения регресионен анализ

4.3. Статистически процедури за стабилност

Глава V: Специфичният случай на България – една от последните членки на банковия съюз

5.1. Състоянието на българския банков сектор

5.2. Тясно сътрудничество

5.3. Резултати от иконометричния анализ

Заклучение

Библиография

Приложения

Приложение 1 Таблици с банкови данни

2. СИНТЕЗИРАНО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

ВЪВЕДЕНИЕ

Във въведението на дисертационния труд се дискутира актуалността и значимостта на темата на труда, дефинирани са обектът и предметът на дисертационния труд, посочени са основната цел и задачите, които изследването си поставя. Формулирана е изследователската теза и са изведени хипотезите, които се проверяват при провеждане на емпиричното изследване. Посочени са използваните научноизследователски методи, източниците на информация, на които е базиран трудът, както и ограниченията на изследването. Представена е структурата на изложението на дисертационния труд по глави.

ГЛАВА I: ИСТОРИЧЕСКИ ПРЕГЛЕД НА РАЗВИТИЕТО НА БАНКОВИЯ НАДЗОР И ДЕСКРИПТИВЕН АНАЛИЗ НА РЕЛЕВАНТНАТА НАУЧНА ЛИТЕРАТУРА

Първа точка на първа глава разглежда историческото развитие на банковия надзор. Банковата система категорично принадлежи към групата сектори, които са силно регулирани и наблюдавани, заради особеното си значение в икономиката като посредник между агентите, притежаващи парични средства и тези, нуждаещи се от парични средства. Не съществува обаче ясно начало на банковия надзор под формата на конкретен период във времето, тъй като различните автори предоставят различни виждания за естеството на възникването на банковия надзор. (Masciandaro&Quintyn, 2013) коментират началото на модерния банков надзор и го поставят в средата или края на седемдесетте година на двайсети век, докато (Vanatta, 2020) дискутира, че в Съединените американски щати (САЩ) банковият надзор е възникнал заедно с банковия сектор и тяхната зависимост се възприема по-скоро за даденост.

Съществуват редица примери за регулаторни органи в световната история на търговските банки, които отговарят на някаква криза с нова или преработена регулация. Самият Единен Надзорен Механизъм е резултат на регулаторен отговор на кризисна ситуация. В свое изследване (Hendrickson, 2011) анализира, че от историческа гледна точка, банковата регулация е била аргументирана и създадена първо с фокус върху защитата на обществения интерес.

Така според (Masciandaro & Quintyn, 2013) банковият надзор се явява като самостоятелна и независима дейност през 70-те години, когато се развива и глобалната

финансова дейност. Друг важен факт като доказателство за това твърдение е именно, че Базелският комитет за банков надзор е основан от управители на централни банки от „Групата на десетте“ през 1974 г., когато се е установила необходимостта от определена координация между отделните централни банки по света.

От началото на 80-те години на миналия век се поставя началото на модерния банков надзор в голяма част от страните по целия свят като микропруденциалният надзор се осъществява от широк кръг от агенции, които надзирават различен тип финансови институции, като например банки, застрахователни дружества, пенсионни фондове и други.

Кредитирането от последна инстанция и надзорът са само части от по-широк набор от политики, част от банковата регулация, които можем да разделим на две големи групи. От една страна, съществуват така наречените *ex-post* политики, които са насочени към ограничаване на евентуална нестабилност на финансовите пазари. Обикновено се предоставят на национално ниво и включват отпускане на заеми от последна инстанция, предоставяне на финансова помощ и застраховане на депозити. От друга страна, втората голяма група са *ex-ante* политиките, насочени към предотвратяване на възникване на нестабилност. Тези политики се координират на международно ниво чрез Базелските споразумения и са обикновено базирани на създаване на законодателство, ограничаващо определени действия на банките, или отразяват необходимостта от определен банков надзор, или са част от стандарти за прозрачност.

Втората точка на първа глава представлява литературен обзор на съществуващата литература по темата на дисертацията. В литературен преглед се разглеждат две групи изследвания, а именно: от една страна изследванията, посветени на банковия надзор, от друга, научната литература, разглеждаща възможностите за измерване на ефективността на кредитните институции.

Първо се прави обзор на научната литература, която е посветена на дейността на банковия надзор и изводите, до които са достигнали авторите на базата на техните емпирични изследвания.

(Hirtle, et al., 2020) достигат до извода, че ролята на банковия надзор е да намали ефекта на банковите загуби при икономически спад и да подпомогне банките да избегнат възможна декапитализация.

Други изследователи като (Barth, et al., 2013), базирайки своя анализ на проучването на Световната банка за банковата регулация и надзор, изследват ефектите от регулацията и надзора върху оперативната ефективност на кредитните институции. Авторите установяват, че банковата регулация, надзорът и наблюдението на пазара, оказват

значително влияние върху ефективността на банките. По отношение на банковата регулация, (Barth, et al., 2013) показват, че по-строгите ограничения на банковата дейност оказват статистически значимо отрицателно въздействие върху банковата ефективност, докато по-строгите изисквания по отношение на капитала оказват незначително положителен ефект върху ефективността на банката.

От своя страна (Bouheni, 2014) установява, че ограниченията върху банковата дейност и правомощията на официалния надзорен орган статистически значимо намаляват поемането на риск от страна на кредитните институции.

В друго свое изследване (Bouheni, 2013) прави емпиричен анализ на въздействието на надзорните политики върху резултатите на банките и по-точно върху банковата рентабилност. Резултатът от изследването показва, че това влияние е статистически значимо и отрицателно за всички четири коефициента на рентабилност, но това влияние на банковия надзор е значимо само при липса на други макроикономически, институционални и финансови показатели за развитие в модела.

Други автори като (Farnè & Vouldis, October 2021) изследват емпирично връзката между размера на банките и поемането на риск в контекста на създаването на Банковия съюз с наднационален банков надзор. Те провеждат иконометричен анализ, който показва, че след финансовата криза в еврозоната и създаването на наднационален надзорен орган размерът на банките е свързан обратнопропорционално с поемането на риск. По-скоро по-големите кредитни институции са склонни да намаляват съотношението на необслужваните кредити към всички кредити в сравнение с по-малките банки дори и след въвеждане в модела на контрол за други специфични фактори.

Други автори като (Klomp & de Naap, 2012) също анализират ефективността на банковата регулация и надзор за намаляване на банковия риск в контекста на увеличаването на банковото законодателство и призивите за повече контрол върху кредитните институции като последица от световната икономическа криза. Авторите определят, обаче, като най-важна констатацията, че влиянието на банковата регулация и надзор върху банковия риск не е еднакво при всички банки. Емпиричните резултати показват, че регулацията и надзорът нямат значим ефект върху банките с относително по-нисък риск, докато повечето от мерките за различните измерения на банкова регулация и надзор имат много значителен ефект върху високорисковите банки.

(Spendzharova, 2014) намира достатъчно емпирични доказателства в подкрепа на хипотезата си, че страните с ниски нива на чуждестранна собственост и висока интернационализация на местните банки, като Франция, Германия, Италия и Холандия, подкрепят по-нататъшната хармонизация на банковия надзор. В същото време,

страните, в които чуждестранната собственост е относително висока и интернационализацията на вътрешните банки е по-ниска, като новите държави-членки на ЕС от Централна и Източна Европа, както и Финландия, биха предпочели повече автономия за своите национални регулаторни органи.

Изследването на (Avignone, et al., 2021) предоставя емпирични доказателства, че след създаването на Банковия съюз и въвеждането на ЕНМ банките, подложени на директен надзор от ЕЦБ, са намалили своите експозиции към кредитен риск повече от банките, подлежащи на директен надзор от национален орган. Този анализ потвърждава теоретичните предположения за ползите от централизирания банков надзор.

След това, са проучени и систематизирани научните изследвания, посветени на измерването и анализирането на ефективността на кредитните институции.

Други автори като (Chortareasa, et al., 2012) анализират емпирично въздействието на регулаторните и надзорните политики върху ефективността и резултатите на банките. Авторите установяват още, че по-големите банки, опериращи в страни с по-слабо концентрирани и по-развити системи за надзор, имат относително по-високи нива на ефективност.

(Михайлова-Борисова, 2014) доказва, че международната финансова криза и дълговата криза в еврозоната оказват значимо негативно влияние върху ефективността на кредитните институции в България.

Други автори като (Nenovsky, et al., 2009) разглеждат ефективността на кредитните институции в България през периода 1999 до 2006 година като използват стандартни индикатори за ефективност – възвръщаемост на общите активите, възвръщаемост на капитала на кредитната институция, оперативна печалба, нетен лихвен доход, нелихвени разходи и преоценки на обменния курс. (Nenovsky, et al., 2009) ползват модела за обгръщане на данните, за да се провери устойчивостта на получените резултати и достигат до извода, че чуждестранните банки в България са по-ефективни от местните, а големите банки притежават по-висока ефективност от по-малките и средните банки.

Авторите (Tochkov & Nenovsky, 2009) правят анализ на банковата ефективност в България от 1999 до 2007 година, като анализират основните фактори, от които се влияе банковата ефективност, а именно вида собственост, капиталовата адекватност, банковите регулации, пазарния дял на банките и други. Авторите достигат до извода, че високата рентабилност, ликвидност и стабилната капитализация на банките водят до положителни ефекти върху ефективността на банките. Също така високият дял на

пазарния дял и чуждестранната собственост също имат ефект върху по-високата ефективност на банките.

(Kazandzhieva-Yordanova, 2018) посочва, че по отношение на развитието на нивата на възвращаемост на активите и възвръщаемост на капитала на петте най-големи банки в България се наблюдават сходства, за разлика от средните и малките банки, където динамиката на двата показателя се различава значително.

Изследванията от двете категории групи – изследвания, посветени на банковия надзор, както и изследвания, посветени на ефективността на кредитните институции, достигат до значими изводи по отношение на начините за измерване на различните фактори на регулаторната среда и за начините за измерване на ефективността на кредитните институции. Част от тези изводи са вдъхновение за настоящото изследване, което ще допринесе като представи ефективността на кредитните институции и различните фактори, които влияят на ефективността като промени в регулаторната среда, промени в икономическата реалност и индивидуалните характеристики на кредитните институции.

ГЛАВА II: АНАЛИЗ НА СТРУКТУРАТА И НАЧИНА НА УПРАВЛЕНИЕ НА ЕДИННИЯ НАДЗОРЕН МЕХАНИЗЪМ. МАНДАТ И ЦЕЛИ НА ЕНМ. ЕФЕКТИВНОСТ НА ЕНМ

Глава втора представя детайлен анализ на структурата на ЕНМ като част от банковия съюз и разглежда неговото възникване и процеса по създаването му. В тази глава са посочени и анализирани мандатът и целите на ЕНМ, както и задачите и целите на оставалите части от банковия съюз, зададени от европейското законодателство. Прави се задълбочено и критично изследване на начините на вземане на решения в рамките на ЕНМ и възможните начини за тяхното подобрене. Разглеждат се взаимовръзките с мандата и целите на Европейския банков орган и начините, по които двете институции биха могли да влияят една на друга. Основна част от втора глава е посветена на програмата за оценка на финансовия сектор, осъществена на Международния валутен фонд и резултатите от тази оценка. Посочени и анализирани са и основните инструменти, чрез които ЕЦБ осъществява директния си надзор, а именно процеса по надзорен преглед и оценка и цялостна оценка на кредитни институции.

Първата точка на втора глава изследва процеса по създаване на банковия съюз и раждането на концепцията ражда концепцията за Банковия съюз – правна рамка, базирана на нови регулации и нови институции, представляващ отговора на

европейския законодател за комплексния проблем, възникнал от финансовата криза и нейните последици. Банковият съюз се явява основополагащ елемент в процеса на икономическа и финансова интеграция в Еврозоната и притежава три основни стълба, както е изобразено на Фигура 1: 1. Единен надзорен механизъм (ЕНМ), поверен на Европейската централна банка и национални компетентни органи; 2. Единен механизъм за преструктуриране (ЕМП), съставен от Единния съвет за преструктуриране и националните органи за преструктуриране; 3. Европейска схема за застраховане на депозитите (ЕСЗД) (незавършена). Целта на банковия съюз, според уебсайта на ЕЦБ, е банковата дейност в Европа да стане: 1) “по-прозрачна посредством последователно прилагане на общи правила и административни стандарти за надзор, възстановяване и преструктуриране на банките; 2) по-единна посредством еднаквото третиране на националните и трансграничните банкови дейности и посредством прекъсване на връзката между финансовото здраве на банките и държавите, в които те се намират; 3) по-сигурна посредством ранна намеса, ако банките се сблъскат с проблеми, за да бъдат предпазени от неплатежоспособност; ако е необходимо - и посредством ефективното преструктуриране на банките.” (European Central Bank, 2015).

Източник: Уебсайт на ЕЦБ, автора

Figure 1 Основи на банковия съюз

Както е отбелязано на Фигура 1, цялата концепция за банковия съюз е възможна благодарение на здравата основа, която представлява всеобхватна и подробна единна нормативна уредба за финансовите услуги на вътрешния пазар. Единният правилник има за цел да осигури единен набор от хармонизирани пруденциални правила, които институциите в целия ЕС трябва да спазват като по този начин се цели да се допринесе за по-ефективното функциониране на единния пазар.

Първата точка представя релевантното законодателство за трите основни стълба на банковия съюз – регламенти и директиви.

Според Рамковия регламент за ЕНМ, ЕЦБ поема отговорността за пряк надзор върху т.нар. значими кредитни институции, а националните компетентни органи поемат задачата да надзират по-малко значимите кредитни институции. ЕЦБ притежава няколко инструмента за гарантиране на последователното функциониране на ЕНМ:

- ЕЦБ е единствената институция в участващите страни членки, която има правомощията да предоставя и отнема лицензи на всички кредитни институции и да оценява уведомленията за придобиването и освобождаването от квалифицирани дялови участия в кредитни институции;
- ЕЦБ има правото да публикува регламенти, насоки или общи инструкции, насочени към националните компетентни органи, при изпълнение на задачите им във връзка с надзора на по-малко значими кредитни институции;
- ЕЦБ би могла да провежда разследвания и проверки на място, по целесъобразност в сътрудничество с националните компетентни органи на всички институции, независимо от техния директен надзор.

Според Рамковия регламент за ЕНМ ежедневният надзор на отделни кредитни институции, провеждан от ЕЦБ, се осъществява чрез така наречения “съвместен надзорен екип”, ръководен от ЕЦБ, в който участват служители както на ЕЦБ, така и на националните компетентни органи. Всяка наблюдавана значима кредитна институция се надзирава от един съвместен надзорен екип. Системно-значимите кредитни институции се определят на база на тяхната абсолютна и относителна важност, като се използват определени критерии за значимост, дефинирани в Рамковия регламент за ЕНМ в Единния надзорен механизъм между Европейската централна банка и националните компетентни органи и с определените на национално равнище органи.

В свое изследване (Казанджиева-Йорданова, 2017) анализира критериите за определяне на една кредитна институция като системно значима в еврозоната и включването ѝ към

директния надзор на ЕЦБ. Тя отбелязва, че при оценката на критерия за съотношението на общата стойност на активите на кредитната институция спрямо БВП на участващата държава членка се вземат предвид и такива фактори като: значението на кредитната институция за определени икономически сектори в рамките на ЕС или на отделната държава членка, значението ѝ за икономиката на ЕС или на отделната държава членка, значението ѝ като пазарен участник и доставчик на услуги на клиентите; организационната структура на кредитната институция.

Целта на Единния механизъм за реструктуриране е да осигури организирано реструктуриране на проблемните банки, като разходите за данъкоплатците и реалната икономика бъдат сведени до минимум.

Както отбелязва Европейският съвет, Единният съвет за реструктуриране има за задача да:

- взема решения по схеми за реструктуриране на проблемни банки (което включва прилагането на мерки за реструктуриране и използването на Единния фонд за реструктуриране);
- отговаря пряко за етапите на планиране и реструктуриране на участващите в банковия съюз банки с трансгранична дейност и големи банки, които са под прекия надзор на Европейската централна банка;
- отговаря за всички случаи на реструктуриране, независимо от размера на банката, в които е необходимо да се прибегне до Единния фонд за реструктуриране. Той се използва за финансиране на реструктурирането на проблемни банки след изчерпване на другите възможности, уточнени в наличното законодателство. Фондът се финансира чрез вноски от банковия сектор;
- носи крайна отговорност за всички банки от банковия съюз и следователно може по всяко време да реши да упражни правомощията си по отношения на която и да е от тях.

Европейската схема за застраховане на депозитите играе изключително важна роля при управление на банкова криза. Схемата представлява третият стълб на банковия съюз. В случай на банкова несъстоятелност, схемата ще се намеси, за да компенсира притежателите на депозити, които са най-уязвимите субекти в групата на кредиторите на банката и често не притежават необходимата информация, за да преценят доколко финансово здрава е тяхната банка.

Предложението на Комисията за създаване на ЕСЗД, обаче, все още не е прието и засега няма изгледи скоро да бъде прието. Темата за създаване на ЕСЗД и за завършването на банковия съюз е силно чувствителна тема в няколко страни членки на съюза. Вече няколко години финансовите министри на страните членки не успяват да стигнат до съгласие по детайлите на обща схема за гарантиране на депозитите.

Банковият съюз е създаден като отговор на глобалната финансова криза и цели да допринесе за икономическата интеграция на страните членки като направи финансовата система по-справедлива и по-здрава. Концепцията за прекъсване на връзката между суверенния риск на държавата членка и индивидуалния банков риск е важна не само в контекста на последиците от глобалната финансова криза, но е и необходимо условие за постигане на „действителен“, икономически съюз.

Втората точка на втора глава анализира функционирането на ЕНМ и неговата ефективност, като се изследва и правната база, на която ЕНМ е поставен и връзката с неговите цели и мандат. Дискутира се правната основа, на която да стъпи създаването на общ европейски банков съюз и по-точно до каква степен съществуващите разпоредби в Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС) позволяват това.

Различните институционални рамки на национално ниво са причина за разнопосочни изисквания и режими в отделните страни членки на Еврозоната. Лицензирането на кредитни институции в страните на Еврозоната е типичен пример в това отношение.

Всяка държава членка има определени правомощия по транспониране на релевантната директивата (тоест по осъществяването на правната ѝ стойност в националната правна рамка) и по този начин остава възможност за различни подходи при предоставяне или отнемането на лицензи. Така ЕЦБ е единствено отговорна за предоставяне на лицензите, но е длъжна да се съобрази със специфичните характеристики на законодателството във всяка от страните членки, което определено води до затруднения от оперативен характер, но и до липса на хармонизиран подход.

Допълнително затруднение в дейността на ЕЦБ е, че юридическата стойност на някои от правните актове на ЕЦБ по отношение на банковия надзор е по-скоро неясна.

Както (Petit, 2019) отбелязва, учредителните договори на ЕС създават известни ограничения при осъществяване на вземане на решения, свързани с банков надзор, тъй като договореностите в тези договори изискват решенията да се вземат от Управителния съвет на ЕЦБ. От друга страна, поверяването на решенията по отношение на банковия надзор на кредитни институции на Управителния съвет би

влязло в конфликт с другата основна задача на Управителния съвет, а именно да взема решения по отношение на паричната политика на съюза. Така се стига до решението за създаване на Надзорния съвет, който се състои от председател, заместник-председател, представители на ЕЦБ и представители на всички институции на държавите членки, които се занимават с пруденциален надзор. Поради затрудненията в учредителните договори на ЕС, обаче, Надзорният съвет няма правомощия да взема самостоятелни решения. За да се преодолее това затруднение, Надзорният съвет приготвя всички проекти за решения по отношение на кредитни институции и ги предоставя на Управителния съвет, който ако не повдигне възражения в определен срок решението се счита за прието. Управителният съвет би могъл единствено да приеме или отмени проекта за решение, но не и да промени или да изиска от Надзорния съвет да промени проекта.

Според други автори като (Martinez&Beneyto, 2015), ЕНМ може да функционира ефективно само, ако съществува стабилна и интензивна координация между НКО и ЕЦБ. За да се постигне хармонизация на цялостната система, някои елементи от взаимоотношенията между ЕЦБ и националните централни банки по отношение на паричната политика са заимствани и в изграждането на ЕНМ (типичен пример в това отношение са неформалните групи от експерти на ЕЦБ и НКО по конкретни теми в областта на банковия надзор, например надзорни политики, лицензионни режими и други). Отношенията между НКО и ЕЦБ, обаче, са доста по-комплексни от тези между ЕЦБ и НЦБ.

Малко след създаването на Европейския банков орган (ЕБО) се достига до решението да се въведе ЕНМ, което значително променя регулаторната рамка – ЕНМ има отговорности и задачи в областта на провеждането и осъществяването на банков надзор, докато ЕБО има регулаторни функции. Както обаче (Martinez & Beneyto, 2015) отбелязват, някои функции на ЕБО са по-скоро надзорни, а ЕЦБ има значително влияние върху създаването на регулации.

ЕБО може да издава насоки и препоръки към надзорните органи или финансовите посредници с цел насърчаване на издръжливостта и стабилността на пазарите. Крайната цел е да се постигне единно и последователно прилагане на правото на Съюза. ЕЦБ спазва регулаторните и технически стандарти, издадени от ЕБО. Въпреки това, ЕЦБ може да допринася за развитието на техническите стандарти и да докладва на ЕБО за необходимостта от въвеждане на нови такива.

Третата точка на втора глава разглежда Програмата за оценка на финансовия сектор и резултатите за Еврозоната. Програмата за оценка на финансовия сектор е съвместна програма на Международния Валутен фонд и Световната банка. Тя предоставя всеобхватна рамка, чрез която институциите и органите в участващите страни могат да идентифицират уязвимостите на финансовата система и да разработят подходящи политики, с които да я подобрят (WorldBank, n.d.). Програмата също така предоставя възможността да се измерва съответствието на съществуващата законодателна рамка със стандартите и кодексите на финансовия сектор, и следователно да се сравняват регулаторните и надзорни системи спрямо международно приетите най-добри практики. По отношение на банковия надзор, програмата се опира на разработените от Базелския комитет „Основни принципи за ефективен банков надзор” (BankforInternationalSettlements, 2012). Основните принципи за ефективен банков надзор са фактически минималният стандарт за добро качество на регулация и надзор на банките и банковите системи. Първоначално издадени от Базелския комитет за банков надзор през 1997 г., те се използват като еталон за оценка на качеството на надзорните системи и за идентифициране на стабилни надзорни практики.

В отговор на финансовата криза през 2012 година, Комитетът се заема още веднъж да преразгледа и актуализира принципите. Целта на този процес е да се постигне баланс между от една страна по-високи изисквания по отношение на благонадежден банков надзор и от друга страна запазване на принципите като гъвкави, международно признати и ясно дефинирани.

Списъкът с ревизираните принципи също е реорганизиран, за да се постигне по-логична структура на принципите, както и да се насърчи приложението им и се започне с основните правомощия и отговорности, необходими за ефективно осъществяване на банков надзор, след което следват принципите с надзорни очаквания на банките по отношение на корпоративното управление и управлението на риска. Като резултат от преразглеждането на принципите, се достига до 4 нови основни принципа (от 25 на 29). Създават се 39 нови критерия за оценка, 34 от които са основни и 5 допълнителни.

Основната цел на принципите за ефективен банков надзор е да се насърчи стабилността на банките и на финансовата система като цяло. Целта на банковия надзор не следва да бъде предотвратяването на банкови фалити. Надзорът обаче трябва да има за цел да намали вероятността и въздействието на банкови фалити, чрез сътрудничество с органите за реструктуриране. Задачата на Основните принципи за ефективен банков надзор е да са приложими в максимално най-широк кръг юрисдикции, чиито

финансови системи включват разнородни кредитни институции – от малки, несложни банки до големи международни банки.

Ревизираните основни принципи определят 29 принципа, необходими за ефективността на системата за надзор на финансовата система. Тези принципи са категоризирани в две групи: първата група (Принципи 1 до 13) се фокусира върху надзорните правомощия, отговорностите и функциите на надзорните органи, докато втората група (Принципи 14 до 29) се фокусира върху пруденциалните разпоредби и изисквания към банките. Това пренареждане отразява двете групи от принципи – първата, от принципи, които надзорните органи трябва да следват, и втората от принципи, които се очаква банките да следват.

Основните 29 принципа са следните:

Група 1. Надзорни правомощия, отговорности и функции (BankforInternationalSettlements, n.d.): Принцип 1 – Отговорности, цели и правомощия; Принцип 2 – Независимост, отчетност, ресурси и правна защита за надзорните органи; Принцип 3 – Сътрудничество и съдействие; Принцип 4 – Допустими дейности; Принцип 5 – Критерии за лицензиране; Принцип 6 – Прехвърляне на значителна част от собствеността; Принцип 7 – Придобивания; Принцип 8 – Надзорен подход; Принцип 9 – Надзорни инструменти; Принцип 10 – Отчитане за надзора; Принцип 11 – Коригиращи и санкциониращи правомощия на надзорните органи; Принцип 12 – Консолидиран надзор; Принцип 13 – Отношения между „държава членка по произход - приемаща държава членка“.

Група 2. Пруденциални разпоредби и изисквания: Принцип 14 – Корпоративно управление; Принцип 15 – Процеси за управление на риска; Принцип 16 – Капиталова адекватност; Принцип 17 – Кредитен риск; Принцип 18 – Проблемни активи, провизии и резерви; Принцип 19 - Риск от концентрация и големи лимити на експозиция; Принцип 20 – Сделки със свързани лица; Принцип 21 – Държавни и трансферни рискове; Принцип 22 – Пазарен риск; Принцип 23 – Лихвен риск в банковия портфейл (банковата книга) на банката; Принцип 24 – Ликвиден риск; Принцип 25 – Оперативен (операционен) риск; Принцип 26 – Вътрешен контрол и одит; Принцип 27 – Финансова отчетност и външен одит; Принцип 28 – Разкриване и прозрачност и Принцип 29 – Злоупотреба с финансови услуги.

През 2018 г. МВФ провежда анализ на ЕНМ чрез провеждане на Програмата за оценка на финансовия сектор (InternationalMonetaryFund, 2018). В този анализ МВФ отчита като положителна стъпка направения бърз и солиден фундамент на ЕНМ, но в същото

време отбелязва и съществени недостатъци на дизайна на институцията. МВФ посочва на първо място като недостатък наличието на сложни и продължителни процеси по вземане на решения – конкретно е посочено потенциалното влияние на национални интереси и широкото представителство като причина за трудност при опит да се постигне консенсус. Отделно (International Monetary Fund, 2018) посочва недостатъчната регулаторна рамка за провеждане на банков надзор като сериозно предизвикателство пред ЕНМ и неговите задачи; възможното решение също е представено, а именно постигане на повече хармонизация на процесите и необходими промени в правната и регулаторната рамка. (International Monetary Fund, 2018) отбелязва още, че банковият надзор, който ЕНМ осъществява, е в рамките на различните национални правни режими, което предизвиква затруднения и пречи на ефективността.

Като успех на ЕНМ се отбелязва, че увеличеният интензитет на надзорната дейност в рамките на ЕНМ по-скоро води до по-стабилна капиталова и ликвидна рамка, но също така се отчита, че капиталовите и ликвидни изисквания не са напълно съобразени с рамката, съгласувана на международно ниво от Базелския комитет за банков надзор. Като добър резултат от създаването на ЕНМ се посочва, че нивата на необслужвани заеми показват трайна тенденция на намаляване.

Допълнително (International Monetary Fund, 2018) изтъква, че балансираното разделяне на отговорностите между ЕЦБ и НКО, и от гледна точка на човешките ресурси, заети с банковия надзор, все още не е постигнато. Посочва се още, че координацията и интеграцията на служителите с много различна квалификация, опит и институционална култура е процес, изискващ време.

Като заключение, следва да се отбележи, че (International Monetary Fund, 2018) счита ЕНМ за несъблюдаващи шест от Основните принципи за ефективен банков надзор – това са принципите 7 - Придобивания, 11 - Коригиращи и санкциониращи правомощия на надзорните органи, 16 - Капиталова адекватност, 20 - Сделки със свързани лица, 21 - Държавни и трансферни рискове и 24 - Ликвиден риск. ЕЦБ се съгласява с тази оценка с изключение на заключението за оценка на принцип 24 - Ликвиден риск.

Четвърта точка на втора глава разглежда инструментите, с които ЕЦБ осъществява своята дейност по надзор на кредитните институции. Банковото законодателство¹ предопределя, че ЕЦБ провежда оценка на рисковете на кредитните институции, който

¹ Насоки на Европейския банков орган относно ПНПО, съответните разпоредби на Директивата за капиталовите изисквания, както и съответните разпоредби на Регламента за капиталовите изискванията и други насоки на ЕБО, в това число и регулаторни технически стандарти

се нарича „процес по надзорен преглед и оценка“ (ПНПО). Всяка година надзорните органи подлагат на оценка рисковете и проверяват дали кредитните институции са подготвени да ги управляват добре. ПНПО оценява начина, по който банката се справя със своите рискове и елементите, които биха могли да повлияят неблагоприятно на нейния капитал или ликвидност (EuropeanCentralBank, 2021). Този процес определя къде се намира банката по отношение на изискванията за капитал и ликвидност, както и адекватността на вътрешните договорености и контрол на риска.

ПНПО има три основни цели: 1) Холистична оценка, насочена към бъдещето, на цялостната жизнеспособност на кредитната институция; 2) Издаване на решение, задължаващо кредитната институция да изпълнява своите капиталови/ликвидни изисквания и да прилага други мерки, по препоръка на банковия надзор; 3) Определяне на минималното ниво на надзорен ангажимент за всяка отделна институция като част от следващата програма за надзорен преглед.

ПНПО има четири основни елемента: 1) Бизнес модел и оценка на рентабилността; 2) Вътрешно управление и оценка на управлението на риска; 3) Оценка на рисковете за капитала; 4) Оценка на рисковете за ликвидността и финансирането.

Резултатът от анализа е числов и варира от 1 (без риск) до 4 (висок риск), който заедно с придружаващите обяснения трябва да предоставя „надзорна гледна точка“ за рисковия профил на банката и за способността ѝ да управлява собствените си рискове. Тези общо четири оценки, по една за всяка от горните области, са основата за цялостната оценка на ПНПО, която следва да се формулира ежегодно и да се съобщава индивидуално на всяка банка. Институциите са разпределени в четири различни категории въз основа на техния размер, структура, вътрешна организация и обхвата и сложността на техните дейности: (1) системно важни, (2) големи до средни, (3) малки до средни и (4) други институции. Чрез категоризирането на отделните институции на база техния размер и сложност се прилага на практика принципът на пропорционалност.

Резултатът от провеждания годишен ПНПО е от изключителна важност за решението на ЕЦБ относно упражняването на определени опции и преценки по Регулацията за капиталовите изисквания. ЕЦБ разглежда оценките, които банките постигат по отношение на отделните елементи и само в случаи че са достигнати определени прагове се разглеждат определени опции. Целта е да има последователност и стабилност при прилагането на възможни облекчения от надзорните изисквания, което е съществено, за да бъдат поставени всички кредитни институции при равни условия. Освен това, употребата на резултатите от ПНПО е лесна и прозрачна, тъй като по този

начин решенията на ЕЦБ са базирани на рационална основа. ПНПО е гъвкав и регулируем инструмент за осъществяване на банков надзор, базиран на рисковия профил на банката.

Цялостна оценка на кредитните институции се извършва преди Европейската централна банка да поеме отговорности по директния банков надзор чрез ролята си в рамките на Единния надзорен механизъм. В рамките на това упражнение през ноември 2014 г. се анализират 130 кредитни институции. Основните цели на това упражнение са (European Central Bank, 2014): 1) Засилване на капиталовата база на банките, където това е необходимо, чрез отстраняване на идентифицираните проблеми; 2) Повишаване на прозрачността чрез подобряване на качеството на наличната информация за реалното състояние на банките; 3) Изграждане на доверие от страна на пазарните участници, че мерките, които банковия надзор взема, ще спомогнат банките да са добре капитализирани. Прегледът на качеството на активите се осъществява от ЕЦБ и националните компетентни органи, и се основава на единна методология и хармонизирани дефиниции. Мащабът на упражнението е безпрецедентен, като целта е да се осигури задълбочена проверка на устойчивостта на банките, които ще бъдат обект на пряк надзор от ЕЦБ (European Central Bank, 2014). Цялостната оценка на активите има за цел да анализира балансовата стойност на активите на участващите кредитни институции към 31 декември 2013 г. Крайният резултат е индикация за необходимостта от допълнителни провизии за загуби по експозиции в балансите на банките.

Стрес тестът представлява детайлно изследване на устойчивостта на платежоспособността на банките в два хипотетични сценария, отразявайки също така новата информация, произтичаща от прегледа на качеството на активите. Стрес тестът е извършен от участващите банки, ЕЦБ и НКО, в сътрудничество с Европейския банков орган, който също разработва методологията заедно с ЕЦБ и Европейския съвет за системен риск (European Central Bank, 2014).

(EuropeanCentralBank, 2014) уточнява, че цялостната оценка на кредитните институции е по-скоро пруденциален инструмент, а не проверка на счетоводните процедури на кредитната институция. Този детайлен анализ на функционирането на ЕНМ като част от банковия съюз, като правна рамка и механизъм за вземане на решенията, като инструментариум от пруденциални методи за осъществяване на банков надзор, и като надзорен орган спрямо програмата за оценка на финансовия сектор на МВФ, подпомага по-доброто разбиране на характеристиките на ЕНМ и съответно тяхната точна оценка в авторовия иконометричен модел. Основните промени, произтичащи от

основаването на ЕНМ, са базата за иконометричното изследване, което е представено в следващите глави.

ГЛАВА III: ИЗСЛЕДВАНЕ НА ЕФЕКТИВНОСТТА НА КРЕДИТНИТЕ ИНСТИТУЦИИ – ИЗТОЧНИЦИ НА ДАННИТЕ, МЕТОДОЛОГИЯ И ИКОНОМЕТРИЧЕН МОДЕЛ

Глава трета обяснява иконометричния модел, използван за емпиричното изследване, като се представят източниците на данните в модела, методологията и обобщени статистики на най-значимите променливи в модела.

Първа точка на глава трета посочва целите и методите на емпиричното изследване.

Първо, цели се да се отговори на въпроса как ще се повлияе ефективността на кредитните институции вследствие на въвеждането на ЕНМ. Първата работна хипотеза е, че въвеждането на ЕНМ влияе по-скоро положително върху кредитните институции. За целта ще бъде построен модел, който да изчисли по относително обективен начин ефективността на институциите. Анализира се влиянието на ЕНМ в областите, в които според анализа до момента би следвало да има най-значителни промени, а именно – надзорните правомощия на органа, осъществяващ надзор, независимостта на надзорните институции, надзорната практика, както и строгостта на капиталовите изисквания. Всички тези елементи ще бъдат анализирани чрез иконометричен модел, който също ще бъде представен в тази глава. След това ще се разгледат промените в тези променливи.

Второ, ще се провери кои други фактори биха могли да повлияят на ефективността на кредитните институции и в каква посока. Работната хипотеза е, че основни макроикономически параметри оказват влияние на ефективността на кредитните институции, например БВП на глава от населението, концентрация на пазара, както и върховенство на закона и контрол на корупцията и други.

Трето, ще се разгледат индивидуалните характеристики на отделната кредитна институция – големина, капитализация, ликвидност, и какъв ефект те оказват върху ефективността на кредитните институции.

Четвърто, ще бъде проверено как се отразява на различни параметри на банковата система въвеждането на ЕНМ. В тази стъпка ще се анализира как се отразява ЕНМ на рентабилността на кредитните институции, на ликвидността на кредитните институции, както и капитализацията на кредитната институция.

За изготвянето на модела е използван регресионен анализ. За целите на изследването, се разработва модел на многофакторен регресионен анализ с повече от два фактора (Stock&Watson, 2007). Моделът има следния вид:

$$Y_i = a_0 + \sum_{n=1}^N \beta_n x_{i,n} + \varepsilon_i$$

където:

Y_i е зависимата променлива;

a_0 е константа;

$\sum_{n=1}^N \beta_n x_{i,n}$ е сумата от всички независими променливи, заедно с регресионния им коефициент;

ε_i е случаен компонент.

Специализираният иконометричен софтуер, използван за анализа, е R. Общият брой наблюдения е 13,900.

Втората точка на трета глава представя категориите от данни, които се събират за целите на емпиричното изследване. Събират се няколко категории данни, за да се анализират всички възможни ефекти. Тези категории данни, могат да бъдат разделени на три големи групи: 1) Данни от финансовите отчети на кредитни институции, опериращи на територията на ЕС (в това число, общо активи на институцията, общо депозити, общо заеми и други); 2) Макроикономически данни, специфични за всяка отделна страна в рамките на ЕС (данни за икономическото развитие, състоянието на пазара, нивото на корупцията, процент на банките, притежавани от държавата и други); 3) Регулаторни и надзорни данни за всяка една от страните в ЕС, събрани от проучването на Световната банка за банковата регулация и надзор.

Чрез тези данни се разработва модел, чрез който да се оцени ефективността на банковия надзор и ефекта му върху европейската банкова система. Използва се информацията от проучването на Световната банка за банковата регулация и надзор.

(WorldBank, 2022) посочва, че проучването на Световната банка за банковата регулация и надзор е уникален източник на сравними данни на икономическо ниво за това как банките се регулират и контролират по целия свят. В началото на 2000 година Световната банка създава глобална база данни за банков надзор и регулация.

Трета точка на трета глава представя анализа на обгръщането - техника за измерване на производителността, която се използва за оценка на относителната ефективност на вземането на решения в организациите.

“Анализът на обгръщането е непараметричен, базиран на техниката на линейното оптимизиране и измерва ефективността на множество еднородни единици“ (Брайнова, 2014). Този метод, според (ScholarlyCommunityEncyclopedia, 2022), оценява ефективността, като взема предвид най-ефективните точки на производителността (екстремни точки), които „обгръщат“ останалите наблюдения с помощта на техники за математическо програмиране. Ефективността е изразена като съотношение на продукцията и използваните за нейното производство ресурси. Функцията за анализа на ефективността на кредитните институции има следния вид:

$$\text{Ефективност}_{DEA} = \frac{Outputs_{DEA}}{Inputs_{DEA}} = \frac{\sum w_i * output_i}{\sum w_j * input_j}$$

(Nenovsky, et al., 2008) отбелязват по отношение на кредитните институции, че анализът на обгръщането е метод, в който с помощта на линейно програмиране, се поставя оценка на ефективността на отделните банки спрямо изчислената, спрямо методиката на модела, граница на ефективността. Тази граница посочва максималната възможна ефективност на базата на банките, участващи в извадката.

На базата на анализа на обгръщането за цялата извадка от банки идентифицираме кредитните институции с най-добри практики, които формират непараметричната граница на ефективността, докато останалите банки се отклоняват от тази ефективна граница и следователно са до известна степен неефективни. За да бъде изчислена относителната ефективност на банките, подобно на (Barth, et al., 2013), се използва модел, фокусиран върху входящите данни.

За целите на този анализ се използват три входящи данни на кредитните институции, а именно общите депозити на кредитните институции, общите оперативни разходи на кредитните институции и не на последно място общите разходи за лихви. Като изходящи данни се използват общите дълготрайни активи, както и общите приходи от лихви на кредитните институции. По този начин, се изчислява коефициента на ефективност, който се използва като независима променлива в базовия иконометричен модел.

Този анализ може да се счита за представителен за банковата система, тъй като базата данни, която се разглежда, покрива голяма част от активите на кредитните институции в ЕС. Отбелязва се, че през 2014 година активите на банковите групи, част от този анализ, представляват около 82.95% от всички активи на кредитните институции в ЕС. На базата на анализа на обгръщането за цялата извадка от банки идентифицираме кредитните институции с най-добри практики, които формират непараметричната

граница на ефективността, докато останалите банки се отклоняват от тази ефективна граница и следователно са до известна степен неефективни.

Резултатите за ефективността по страни са посочени в таблица 4. Според резултатите от анализа на обгръщането кредитните институции в Белгия са относително най-високо ефективни, докато тези в Малта са най-ниско ефективни. Резултатите на България ще разгледаме в Глава 5. Таблица 4 посочва средната стойност на резултата за ефективност във всяка една страна, стандартно отклонение, както и долната и горната граница.

Table 1 Резултати за ефективност на кредитните институции по страни за периода от 2000 до 2020

Страна	Средна стойност	Стандартно отклонение	Долна граница	Горна граница
Малта	4.29%	0.01	3.96%	4.63%
Литва	5.36%	0.21	1.40%	9.32%
Словения	6.34%	0.06	5.61%	7.07%
Хърватия	6.89%	0.04	6.46%	7.32%
Латвия	7.06%	0.11	5.73%	8.39%
Словакия	7.27%	0.1	5.97%	8.57%
Румъния	7.37%	0.04	6.84%	7.90%
Германия	7.71%	0.15	7.27%	8.15%
България	7.75%	0.07	6.95%	8.54%
Дания	10.92%	0.19	9.28%	12.55%
Австрия	11.32%	0.18	9.83%	12.81%
Италия	11.86%	0.18	10.88%	12.84%
Естония	12.16%	0.17	9.51%	14.49%
Унгария	12.77%	0.16	10.57%	14.96%
Люксембург	13.10%	0.16	10.40%	15.79%
Полша	13.98%	0.16	12.39%	15.56%
Португалия	15.93%	0.17	13.56%	18.31%
Чехия	17.51%	0.26	14.86%	20.17%
Франция	18.39%	0.26	17.05%	19.74%
Финландия	19.35%	0.24	14.69%	24.02%
Швеция	19.92%	0.25	17.16%	22.69%
Кипър	20.31%	0.23	15.34%	25.28%
Ирландия	21.69%	0.26	17.84%	25.55%

Испания	23.79%	0.31	20.59%	26.99%
Холандия	26.51%	0.29	22.71%	30.31%
Гърция	27.34%	0.23	23.27%	31.41%
Белгия	39.60%	0.34	34.89%	44.30%

Източник: собствени изчисления

Тази глава представя методологията и данните за осъществяване на емпиричното изследване, както и модела за изследване на ефективността на кредитните институции. Ефективността на кредитните институции играе роля на зависима променлива в авторския модел, който е бъде представен в следващата глава.

ГЛАВА IV: ДЕФИНИРАНЕ И ОЦЕНКА НА ФАКТОРИТЕ НА ВЛИЯНИЕ ВЪРХУ ЕФЕКТИВНОСТТА НА БАНКОВИТЕ СИСТЕМИ В ЕВРОПА

Четвърта глава представя регресионния модел за анализа, както и резултатите от емпиричното изследване, показани в трета глава. Освен това, анализира резултатите от емпиричното изследване, а и представя статистически процедури за стабилност, проверяващи верността на данните от изследването.

Първа точка на четвърта глава представя базовия модел на регресията, използвана в емпиричното изследване, а именно:

$$EFF_{i,k} = \alpha + \beta_1 S_i + \beta_2 B_{i,k} + \beta_3 C_i + \varepsilon_{i,k}$$

където:

$EFF_{i,k}$ – ефективността на банките, изчислена чрез анализ на обгръщането;

α – константа;

β_1 – регресионен коефициент;

S_i – векторна променлива за банков надзор и регулация;

β_2 – регресионен коефициент;

$B_{i,k}$ – векторна променлива за банкови данни;

β_3 – регресионен коефициент;

C_i – векторна променлива за макроикономически данни;

$\varepsilon_{i,k}$ – случаен компонент.

$$S_i = (CR_i, SPP_i, OSP_i, ISA_i)$$

където:

S_i – векторна променлива за банков надзор и регулация;

CR_i – променлива Строгост на капиталовите изисквания;

SPP_i – променлива Надзорна практика;

OSP_i – променлива Официални надзорни правомощия;

ISA_i – променлива Независимост на надзорния орган.

Векторната променлива S_i е съставена от четири отделни променливи, всяка от които е изготвена на базата на отговорите на въпроси от Проучването на Световната банка за банковата регулация и надзор. Променливата *Строгост на капиталовите изисквания* е измерител на началната строгост на капиталовите изисквания при лицензирането на кредитните институции чрез отговорите на следните въпроси: 1) Проверени ли са източниците на средствата, които да се използват като начален капитал на кредитните институции, от регулаторните или надзорните органи?; 2) Може ли първоначалното изплащане или последващите инжекции на капитал в кредитни институции да се извършват с активи, различни от парични средства или държавни ценни книжа?; 3) Могат ли първоначалните капиталови вноски от бъдещите акционери да бъдат под формата на привлечени средства?. Променливата *Надзорна практика* е измерител на качеството на надзорната практика, чрез въпросите 1) Колко броя професионални надзорници има в институцията; 2) Каква част от банковите надзорници имат повече от 10 години опит в банковия надзор; 3) Каква е средната продължителност на мандата на банковите надзорници?. Променливата *Независимост на надзорния орган* е индикатор, базиран на три въпроса: 1) Отговорни ли са надзорните органи преда) Министър-председателя на страната, б) Финансовия министър или член на кабинета, с) законодателния орган; 2) Носят ли банковите надзорници правна отговорност за своите професионални дейности; 3) Мандатен ли е постът на шефа на надзорната институция?. Променливата *Официални надзорни правомощия* е измерител на значимостта на правомощията на надзорния орган чрез колективна променлива от няколко въпроса: 1) Разполага ли надзорната агенция с правомощията да изисква от банката да подобри управлението, вътрешния контрол и системите за управление на риска; 2) Разполага ли надзорната агенция с правомощията да изисква от банките да начислят провизии за покриване на реални или потенциални загуби; 3) Разполага ли надзорната агенция с правомощията да изисква от банките да намалят или реструктурират своята дейност

(например чрез продажба на активи и/или закриване на клонове) и да коригират рисковия си профил; 4) Разполага ли надзорната агенция с правомощията да изисква от банката да намалят или да забранят разпределяне на дивиденди на акционерите на банката; 5) Разполага ли надзорната агенция с правомощията да изисква от банката да намалят или преустановят изплащането на бонуси или други възнаграждения; 6) Разполага ли надзорната агенция с правомощията да изисква от банката да преустанови за известно време или да отстрани мениджмънта на банката; 7) Необходимо ли е одобрение от съдебна инстанция, в случай че надзорната институция обяви кредитна институция в несъстоятелност; 8) Необходимо ли е одобрение от съдебна инстанция, в случай че надзорната институция суспендира правата на акционерите; 9) Необходимо ли е одобрение от съдебна инстанция, в случай че надзорната институция наложи премахване на висшето ръководство и директорите на кредитната институция; 10) Необходимо ли е одобрение от съдебна инстанция, в случай че надзорната институция назначи банков ликвидатор или синдик; 11) Задължени ли са кредитните институции да разкриват пред надзорните органи задбалансовите си позиции; 12) Изисква ли се от одиторите да съобщават директно на надзорната агенция за всяко предполагаемо участие на банкови директори или висши мениджъри в незаконни дейности, измами или злоупотреби с вътрешна информация; 13) Има ли право банковият надзорник да се среща с външните одитори и да обсъжда техния доклад без одобрението на банката; 14) В случаите, когато надзорникът установи, че банката е получила неадекватен одит, има ли надзорът правомощия да предприема действия срещу външния одитор?.

$$B_{i,k} = (LTNA_{i,k}, LIQ_{i,k}, EQA_{i,k}, ROA_{i,k})$$

където:

$B_{i,k}$ – векторна променлива за банки данни;

$LTNA_{i,k}$ –променлива Размер на кредитната институция;

$LIQ_{i,k}$ – променлива Ликвидност на кредитната институция;

$EQA_{i,k}$ – променлива Капитализация на кредитната институция;

$ROA_{i,k}$ – променлива Възвръщаемост на кредитната институция.

Векторната променлива $B_{i,k}$ отразява всички съществени контролни променливи, специфични за всяка отделна банка.

$$C_i = (HERF_i, GDPpp_i, GDPGr_i, VOICE_i, GoEFF_i, CORR_i, RuleLAW_i, DOMESTIC_i)$$

където:

C_i – векторна променлива за макроикономически данни;

$HERF_i$ – променлива Индекс на Херфиндал-Хиршман;

$GDPpp_i$ – променлива Брутен вътрешен продукт на глава от населението;

$GDPGr_i$ – променлива Растеж на Брутния вътрешен продукт;

$VOICE_i$ – променлива Гласност и отчетност;

$GoEFF_i$ – променлива Ефективност на правителството;

$CORR_i$ – променлива Контрол на корупцията;

$RuleLAW_i$ – променлива Върховенство на закона;

$DOMESTIC_i$ – променлива Дял на местните кредитни институции.

Векторната променлива C_i отразява всички съществени макро контролни променливи, специфични за всяка отделна държава.

Тази точка представя графики всички макроикономически контролни променливи и кратки анализи на резултатите от тях. Освен това е представена таблица 7, която съдържа описателна статистика на основните променливи и техните типични характеристики, като брой наблюдения на всяка от променливите, средна стойност на променливата, стандартно отклонение, мода и медиана.

Втора част на четвърта глава са представени резултатите от проведения регресионен анализ и се интерпретира значението на тези резултати. Резултатите от проведената регресия са поместени в Таблица 7, която представя всички променливи, заедно с получените коефициенти, чиито знаци са индикация за посоката на влияние. По отношение на векторната променлива, съдържаща данни за банков надзор и регулация, следва да се отбележи, че три от четирите променливи имат статистически значим ефект върху ефективността на кредитните институции. По отношение на векторната променлива, съдържаща данни за макроикономическото развитие, следва да бъде посочено, че седем от осемте променливи имат статистически значим ефект върху ефективността на кредитните институции. По отношение на векторната променлива с индивидуални банкови данни, две от променливите оказват статистически значим ефект върху ефективността на кредитните институции.

Table 2 Резултати от базовата регресия

Променлива	Коефициент на регресия	Стандартна грешка	Тест на Стьудънт	P-стойност	Значимост
Свободен коефициент	-275.400	14.410	-19.118	0.000	***
Гласност и отчетност	78.720	16.140	4.876	0.000	***
Ефективност на правителството	37.700	10.080	3.740	0.000	***
Върховенството на закона	-77.400	10.980	-7.046	0.000	***
Контрол на корупцията	25.520	8.065	3.164	0.002	**
Индекс на Херфиндал-Хиршман	-369.000	90.620	-4.072	0.000	***
Дял на местните кредитни институции	-0.222	0.077	-2.870	0.004	**
Растеж на Брутният вътрешен продукт	142.800	137.300	1.040	0.298	
Брутен вътрешен продукт на глава от населението	-0.002	0.000	-9.464	0.000	***
Надзорна практика	-0.019	0.003	-6.373	0.000	***
Независимост на надзорния орган	-5.837	2.189	-2.666	0.008	**
Официални надзорни правомощия	0.082	0.865	0.095	0.925	
Строгост на капиталовите изискванията	-8.136	1.532	-5.309	0.000	***
Размер на кредитна институция	57.700	0.738	78.159	0.000	***
Капитализация	-0.034	0.023	-1.509	0.131	
Ликвидност	0.196	0.009	21.994	0.000	***
Възвращаемост	0.064	0.128	0.498	0.618	

Източник: автора (Кодове за значимост: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.')

Третата част на четвърта глава представя статически процедури за стабилност. За да се гарантира, че избраните модели дават достоверни резултати, се прилагат няколко основни теста, които да докажат, че предположенията, които се ползват, са адекватни на базата данни, която е обработвана.

Първо, се използва корелационна матрица, за да се провери наличието на корелационна зависимост между променливите, както и силата и посоката на връзката между отделните променливи. Тази проверка цели да докаже дали независимите променливи са свързани помежду си. В случай, че всички или някои от зависимите променливи са силно корелирани една с друга, това може да застраши безпристрастността на оценките на регресионния анализ и неговите резултати.

От корелационната матрица се отчита, че променливите във векторната променлива $B_{i,k}$, са силно взаимосвързани помежду си. В този случай взаимовръзката между такъв тип променливи би могла да бъде обяснена, тъй като е силно вероятно ако ефективността на правителството е висока, то това да означава, че контролът върху корупцията е относително добър. По подобен начин може да се обясни и взаимовръзката между върховенството на закона и гласност и отчетност. С други думи, високата степен на корелация между четирите променливи от базата данни от проекта Worldwide Governance Indicators на Световната Банка е по-скоро очаквана. Подобна силна корелация между променливите би могла да окаже негативно влияние върху резултатите от регресионния модел. По тази причина в следващите модели ще трите променливи Ефективност на правителството, Върховенство на закона и Контрол на корупцията не са част от анализа.

Анализиран е алтернативен модел на базовата регресия, в която зависимата променлива е ефективността на кредитните институции за следващия времеви период:

$$EFF_{i,k,t+1} = \alpha + \beta_1 S_{i,t} + \beta_2 B_{i,k,t} + \beta_3 C_{i,t} + \varepsilon_{i,k}$$

Резултатите от проведената регресия са поместени в таблица 12. Резултатите показват, че 4 променливи от векторната променлива за макроикономически данни са статистически значими и оказват ефект върху ефективността на кредитните институции. Както таблица 12 илюстрира само една променлива – променливата БВП на глава от населението не е статистически значима. Променливите Гласност и отчетност, Растеж на БВП и Дял на местните кредитни институции имат положителен ефект върху ефективността, измерена чрез анализа на обгръщането, а променливата Индекс на Херфиндал-Хиршман има отрицателен ефект върху ефективността.

По отношение на векторната променлива с данни за банковия надзор и регулация, променливите Надзорна практика, Независимост на надзорния орган и Официални надзорни правомощия са статистически значими. Колкото по-независим е надзорният орган и колкото по-големи са правомощията на надзорния орган, толкова по-ефективни са кредитните институции. Надзорната практика, обаче, е обратнопропорционална на ефективността на кредитните институции.

По отношение на векторната променлива с индивидуални банкови данни, всички променливи оказват значимо влияние. Размерът на кредитната институция и ликвидността на кредитната институция са правопропорционални на ефективността на банките, докато капитализацията и възвръщаемостта на обратнопропорционални.

Table 3 Регресия с времеви лаг

Променлива	Коефициент на регресия	Стандартна грешка	Тест на Стюдънт	Р-стойност	Значимост
Свободна променлива	-0.258	0.013	-19.833	0.0000	***
Гласност и отчетност	0.017	0.003	5.133	0.0000	***
Индекс на Херфиндал-Хиршман	-0.001	0.000	-9.706	0.0000	***
Дял на местните кредитни институции	0.000	0.000	-7.741	0.0000	***
Растеж на Брутният вътрешен продукт	0.010	0.002	-4.947	0.0000	***
Брутен вътрешен продукт на глава от населението	0.000	0.001	-0.530	0.5960	
Надзорна практика	-0.003	0.002	-1.788	0.0737	.
Независимост на надзорния орган	0.060	0.001	77.436	0.0000	***
Официални надзорни правомощия	0.000	0.000	-1.523	0.1277	***
Строгост на капиталовите изискванията	0.000	0.000	19.679	0.0000	
Размер на кредитна институция	0.000	0.000	-0.442	0.6587	***

Капитализация	-0.258	0.013	-19.833	0.0000	***
Ликвидност	0.017	0.003	5.133	0.0000	***
Възвръщаемост	-0.283	0.091	-3.120	0.0018	**

Източник: автора (Кодове за значимост: 0 ‘***’ 0.001 ‘**’ 0.01 ‘*’ 0.05 ‘.’)

Table 4 Характеристики на адекватността на модела

Характеристики на адекватността на модела	
Residual standard error	0.1574
Multiple R-squared	0.3884
Adjusted R-squared	0.3877
Durbin Watson test	2.8912

Източник: автора

В таблица 13 са поместени основните характеристики за адекватността на модела. Обяснителната сила на модела е около 40%, а тестът на Дърбин Уотсън показва, че коефициентите са достоверни.

Като резултат от проведените регресии, както и с помощта на анализа на обръщането се достига до следните изводи, обобщени по-долу:

- Променливата Гласност и отчетност влияе положително на ефективността на кредитните институции, но отрицателно на капитализацията и на ликвидността на институциите;
- Променливата Ефективност на правителството влияе положително на ефективността на кредитните институции;
- Променливата Върховенство на закона влияе отрицателно на ефективността на кредитните институции;
- Променливата Контрол на корупцията има положителен ефект върху ефективността на кредитните институции;
- Променливата Индекс на Херфиндал-Хиршман има положителен ефект върху ефективността и капитализацията на кредитните институции;
- Променливата Дял на местните кредитни институции, както и двете променливи, свързани с БВП на страните, не оказват еднозначен ефект върху ефективността на кредитните институции;
- Променливата Надзорна практика се отразява негативно на ефективността и на капитализацията на кредитните институции;

- Променливата Независимост на надзорния орган се отразява положително на ефективността на кредитните институции;
- Променливата Официални надзорни правомощия се отразява положително на ефективността на кредитните институции;
- Променливата Строгост на капиталовите изисквания има отрицателно влияние на ефективността и на нетния лихвен марж;
- Променливата Размер на кредитната институция влияе положително на ефективността и на възвръщаемостта;
- Променливата Капитализация на кредитната институция влияе по-скоро отрицателно на ефективността, но положително на възвръщаемостта и на нетния лихвен марж;
- Променливата Ликвидност на кредитната институция влияе положително на ефективността на кредитната институция;
- Променливата Възвръщаемост на кредитната институция се отразява негативно на ефективността на кредитната институция, но влияе положително на капитализацията.

Като резултат от проведеното иконометрично изследване, може да се обобщи, че ефективността на кредитните институции се влияе положително от независимостта на надзорния орган и от официалните надзорни правомощия, но се влияе отрицателно от строгостта на капиталовите изисквания. Въвеждането на ЕНМ значително засилва независимостта на надзорния орган, това е една от целите на създаването на ЕНМ. Официалните надзорни правомощия също се увеличават и синхронизират между страните-членки на ЕС, строгостта на капиталовите изисквания се променя в различните страни-членки по различен начин, тъй като някои страни имат по-високи капиталови изисквания за кредитните институции преди въвеждането на ЕНМ, а други имат по-ниски изисквания. Тези резултати водят до извода, че въвеждането на ЕНМ по-скоро има положителен ефект върху ефективността на кредитните институции.

ГЛАВА V: СПЕЦИФИЧНИЯТ СЛУЧАЙ НА БЪЛГАРИЯ – ЕДНА ОТ ПОСЛЕДНИТЕ ЧЛЕНКИ НА БАНКОВИЯ СЪЮЗ

Целта на пета глава е да се разгледа специфичния случай на България, която от 1 октомври 2020 г. е част от Банковия съюз, но все още не е част от Еврозоната. Първо, се анализира развитието на банковия сектор. След това се посочва как се стига до

решението за участие в Банковия съюз и различните негови аспекти и накрая се разглеждат резултатите от иконометричния модел, представен в Глава 3.

Първата точка на пета глава разглежда българския банковия сектор. Отчита се, че по време на създаването на Банковия съюз, мненията за възможността България също да се присъедини са по-скоро разнопосочни. Като основен позитив се посочва повишаването на доверието в банковия надзор. Особено след фалита на Кооперативна търговска банка през 2014 г., БНБ понася определени репутационни щети по отношение на качеството на провеждания банков надзор. Прехвърляне на надзора на значимите кредитни институции за страната във Франкфурт на Майн, би могло да повиши доверието в независимостта на банковия надзор. Като основно притеснение се изтъква до каква степен общият надзор и реструктуриране на кредитните институции биха били оценени като важни за страната. С други думи, дали поради незначителните си размери на фона на европейската икономика, кредитните институции в България ще получат необходимото надзорно внимание или ще бъдат третирани като малка част от групите, към които принадлежат.

(Михайлова-Борисова, 2014) изследва ефективността на банките в България чрез параметричния метод анализ на стохастичната граница на базата на данни за периода от 2007 г. до 2013 г. Изследването показва, че „чуждестранните банки са най-ефективните банки в страната, имащи по-висока ефективност от цялата банкова система и от местните чужди банки”. Авторът предоставя възможно обяснение на тази по-висока ефективност, в по-добрите технологични възможности, управленски опит и относително по-евтиния финансов ресурс, с който разполагат.

На базата на данните, събрани за целите на иконометричното изследване, са разработени поредица от графики, които сравняват основни параметри на българската банкова система и средноевропейските данни за същите показатели като съотношение на капитал спрямо общи активи, съотношение на заеми към активи, съотношение на депозити към активи и възвръщаемостта на активите. Първият показател индикира доколко стабилна е капиталовата база на банките и илюстрира как кредитните институции използват своя капитал. Съотношението на заемите, разделени на общите активи, често се ползва в научната литература като заместител на бизнес модела на банката. Банките с традиционен бизнес модел имат по-скоро по-високо съотношение на заемите, разделени на активите; институциите с различни направления на дейност най-вероятно имат по-нисък коефициент, тъй като тези институции инвестират средствата си не в заеми, а в друг вид активи и поради тази причина тяхното съотношение на

заеми спрямо активи е доста по-ниско. Съотношението на депозитите, разделено на активите, показва структурата на финансиране на банката. Финансирането на банката показва степента, в която банката зависи от своите депозити. Традиционният тип банкова институция, фокусирана върху бизнеса с кредитиране и вземане на заеми, би следвало да има по-голяма зависимост от депозитите.

Освен това се анализира една от съществените характеристики на всяка кредитна институция, а и на банковата система като цяло – а именно, процентът на необслужваните кредити. Отчита се, че този процент продължава да е по-висок в България от средноевропейския и следва да бъдат положени усилия от страна на банковия надзор и най-вече от банковия сектор да бъде намален поне до средноевропейските нива.

Друг стратегически проблем на българската банкова система е относително ниското ниво на дигитализация, както установява (Момчилова, 2021), която отбелязва, че кредитните институции в страната все още са в начален етап на адаптирането на дигитални функционалности. Глобалната пандемия играе ролята на катализатор за модернизацията на българския банков пазар с все повече потребители, които обмислят използването на дигитални банкови решения по няколко основни причини – сигурност, удобство и по-ниски такси.

Цялостен анализ на българската банкова система, както и на ЕНМ се извършва чрез програмата за оценка на финансовия сектор, която предоставя всеобхватна рамка, чрез която институциите и органите в участващите страни могат да идентифицират уязвимостите на финансовата система и да разработят подходящи политики, с които да я подобрят (World Bank, n.d.). В България през 2015 година се провежда оценка на финансовия сектор. От общо 29 принципа оценителите на Програмата за оценка на финансовия сектор класифицират 9 принципа като съответстващи на Основните принципи, 12 като до голяма степен съответстващи и 8 като съществено несъответстващи.

МВФ (International Monetary Fund, 2015) още посочва, че промените в законодателството на ЕС – част от въвеждането на ЕНМ, а именно въвеждането на Регулацията и Директивата за капиталови изисквания премахва известна гъвкавост от страна на надзорния орган. Преди ЕНМ, БНБ има свободата да решава самостоятелно и прилага изискване за минимална капиталова адекватност от 12 процента, докато с въвеждането на Регулацията за капиталовите изисквания, както и на базата на споразуменията в Базел, това изискване е ограничено до 8 процента.

Като една от оздравителните мерки, която МВФ препоръчва е оценка на състоянието на банковия сектор. За да оцени състоянието на банковия сектор през 2016 година Българската народна банка провежда преглед на качеството на активите на кредитните институции и стрес тест, като разпределя банките за целите на прегледа на качеството на активите и стрес теста по размер и присъщи рискове (Българска Народна Банка, 2016).

В рамките на прегледа на качеството на активите са анализирани активи на обща стойност от около 60.7 милиарда лева, с фокус върху групите активи с висок риск от потенциално некоректно представяне във финансовите отчети на кредитните институции (Българска Народна Банка, 2016). Активите, които не са част от прегледа, са основно депозити в БНБ и междубанкови депозити.

Прегледът на качеството на активите в България следва методологията, разработена и приложена от ЕЦБ във връзка с изграждането на Единния надзорен механизъм през 2014 година.

Като краен резултат от стрес теста на българските кредитни институции се достига до извода, че при базовия сценарий собственият капитал от първи ред (СЕТ1) нараства с 1.4 млрд. лв., което представлява увеличение с 15.6% спрямо общия му размер след прегледа на активите. При отделните банки, обаче, се наблюдават значителна хетерогенност.

Втора точка на пета глава разглежда процедурата по тясно сътрудничество. Банковият съюз обхваща само страните в еврозоната и страни, сключили така нареченото споразумение за тясно сътрудничество. Това е механизъм, по който страни членки на Евросъюза, които не са част от еврозоната, могат доброволно да поискат да се присъединят към Единния надзорен механизъм. В случай че молбата е удовлетворена, страната влиза в тясно сътрудничество с Европейската централна банка по отношение на банковия надзор, но остава автономна по отношение на паричната си политика. До този момент две страни да изявили желанието си да се присъединят към ЕНМ – България и Хърватия.

Съответната държава-членка трябва да приеме адекватно национално законодателство, за да гарантира, че нейният национален компетентен орган ще бъде задължен да приеме всякакви мерки по отношение на кредитните институции, поискани от ЕЦБ. Като се вземе предвид, че участващите държави-членки, чиято валута не е еврото, не присъстват в Управителния съвет, докато не са приели еврото в съответствие с ДФЕС (Договор за функциониране на Европейския съюз) и не се възползват напълно от други

механизми, предвидени за държавите-членки, чиято валута е еврото, в настоящия регламент са предвидени допълнителни предпазни мерки в процеса на вземане на решения.

Важен елемент от участието на една страна в Европейския банков съюз е прехвърлянето на правомощия от националния компетентен орган на ЕЦБ по отношение на издаването на лицензи на кредитни институции, на директен надзор на значимите кредитни институции, но също така и на надзора на незначимите кредитни институции.

България взема решение да участва в Банковия съюз и отправя искане за установяване на тясно сътрудничество между ЕЦБ и БНБ на 18 юли 2018 година. По-конкретно, този процес включва: а) осигуряване на спазването от страна на БНБ на всички насоки или искания на ЕЦБ по отношение на банковия надзор; б) предоставяне на цялата информация за установените в България кредитни институции, която може да е необходима на ЕЦБ за извършването на цялостна оценка на тези кредитни институции; в) приемане на релевантни национални законодателни актове, с които да се гарантира, че БНБ ще бъде задължена да приеме всяка изискана от ЕЦБ мярка по отношение на кредитните институции. След като тези условия са изпълнени, ЕЦБ извършва цялостна оценка на банковата система.

Вследствие на проведената цялостна оценка на шест кредитни институции, ЕЦБ излиза с прессъобщение (EuropeanCentralBank, 2019), в което обявява, че Първа инвестиционна банка пада под прага на собствения капитал от първи ред от 8% при прегледа на качеството на активите при провеждане на базовия сценарий на стрес теста, а при провеждането на неблагоприятния сценарий на стрес теста пада под 5,5%. Освен това, Инвестбанк АД пада както под собствения капитал от първи ред от 8%, използван при провеждане на базовия сценарий на стрес теста, така и под прага от 5,5%, използван в неблагоприятния сценарий на стрес теста.

На 10 юли 2020 г. (EuropeanCentralBank, 2020) ЕЦБ обяви, че се сключва тясно сътрудничество с БНБ с начална дата 1 октомври 2020 г., с което обявява, че от тази дата ЕЦБ поема директния надзор над значимите кредитни институции. Като част от процеса на тясно сътрудничество между ЕЦБ и БНБ, кредитните институции, обект на директен надзор, в България са: УниКредит Булбанк АД, Банка ДСК АД, Обединена българска банка АД, Юробанк България АД и Райфайзенбанк (България) ЕАД.

Трета точка на пета глава се анализират данните за България от иконометричния анализ и да бъдат сравнени със средноевропейските. Наблюдават се относително по-

лошо представяне при много от макроикономическите показатели. В България показателите за Ефективно управление са едни от най-лошите за Европа, а това, че БВП на глава от населението е най-нисък за целия Европейски съюз е общоизвестен факт.

Въпреки тези относително лоши общи показатели, ефективността на банките в България, изчислена според метода на анализа на обгръщането, не е най-лошата в съюза. Средната стойност на ефективността на кредитните институции по години, както и стандартното отклонение е посочено в Таблица 25. Средната стойност на ефективността е 7.75%, показано на таблица 4, при средна стойност за съюза 14,68%. Любопитно е да се отбележи, че ефективността се развива с намаляващи темпове като през 2003 ефективността е около 12% (достига до 13.2% през 2004) и постепенно намалява до 3.4% през 2020 година. През периода от 2003 до 2008 година се наблюдават максимални стойности на ефективността от над 30%, достигащи 43-44%. През същия период стандартното отклонение на банковата ефективност е от около и над 10%, което показва значителна хетерогенност в ефективността на банките. Докато една част от тях имат относително ниска ефективност от 4-5%, то част от кредитните институции имат 5-6 пъти по-висока ефективност. Тези тенденции ясно се влошават от 2008 година насам, като минималните стойности на ефективността трайно намалява и достига 1.3% през 2020 година.

Следва да се отбележи, че тези изводи за българските банки са част от общия анализ, в рамките на който се анализира ефективността на институциите в извадката и едно от възможните обяснения за тези отрицателни тенденции би могло да бъде, че ефективността на институциите в Европа в същия период се е повишавала, докато в България не е успяла да подобри резултатите си и да запази темповете на подобрене на показателя ефективност. Друго вероятно обяснение за тези резултати е, че глобалната финансова криза, а и дълговата криза в Европа, са повлияли негативно на ефективността в българския банков сектор и са извадили на преден план определени проблеми в банковия сектор. (Неновски, et al., 2010) посочват, че след световната криза българската финансова система се характеризира с капиталова стабилност далеч над регулаторния минимум. Авторите още отбелязват, че основните рискове пред българския банков сектор са нарастващата тенденция на лошите кредити и намаляващите печалби от дейността заради макроикономическата среда. Възможно обяснение на получените резултати, може да бъде намерено в анализа на (Неновски, et al., 2010), че кредитните институции разчитат до голяма степен на финансиране от банките-майки. Високата капитализация и добрата ликвидност на българските клонове

на кредитните институции вероятно е била причина банките-майки да не инвестират допълнително в подобряване на технологиите, а по-скоро се стремят да търсят по-висока печалба от инвестициите си.

Table 5 Резултати от първоначалния анализ на банковите данни

	Средно аритметично	Стандартно отклонение	Минимална стойност	Максимална стойност	Брой наблюдения
2003	0.124	0.106	0.045	0.339	12
2004	0.132	0.128	0.042	0.385	13
2005	0.130	0.118	0.042	0.442	15
2006	0.106	0.103	0.041	0.435	17
2007	0.092	0.074	0.038	0.305	18
2008	0.100	0.078	0.047	0.343	18
2009	0.098	0.067	0.048	0.298	18
2010	0.082	0.050	0.044	0.249	19
2011	0.088	0.100	0.034	0.473	19
2012	0.064	0.033	0.029	0.158	19
2013	0.061	0.024	0.032	0.142	20
2014	0.058	0.025	0.029	0.141	18
2015	0.056	0.024	0.030	0.120	18
2016	0.053	0.023	0.026	0.107	18
2017	0.049	0.025	0.024	0.124	18
2018	0.047	0.031	0.022	0.149	17
2019	0.045	0.035	0.015	0.159	15
2020	0.034	0.013	0.013	0.061	13

Източник: собствени изчисления

(Трифенова & Кънева, 2016) показват, че през периода 2007-2015 година кредитните институции в България имат добри нива на капиталова адекватност и ликвидност, но печалбата по-скоро се влошава. Авторите също посочват, че през същия период лихвените проценти по новооткрити депозити на предприятия намаляват повече от пет

пъти, което води до намалено кредитиране. От друга страна, БНБ води относително консервативна политика по отношение на банковия си надзор. Тези фактори също биха могли да допринесат за намаляване на ефективността на кредитните институции.

Следва да се отбележи, че чуждестранните институции в страната намаляват през последните години в резултат на различни ефекти – консолидация в банковия сектор, реструктурирания и други. Според изследванията на (Михайлова-Борисова, 2014) и (Tochkov & Nenovsky, 2009) чуждестранните кредитни институции са значително по-ефективни от местните и допринасят за разпространяване на добри управленски практики и по-добри технологични възможности.

Както беше изяснено, от данните, представени в таблица 25, става ясно, че ефективността на кредитните институции се понижава значително през разглеждания период. Любопитно би било в по-нататъшни разработки да се изследва ефектът по отношение на ефективността на кредитните институции след присъединяването на страната към Банковия съюз.

Като заключение, българската банкова система е добре капитализирана, но ситуацията на отделните кредитни институции е доста различна. Възвръщаемостта на активите е малко по-висока от средноевропейската, процентът на необслужвани кредити в България също е по-висок от този в ЕС. Банковите активи се увеличават с бързи темпове, както и дигитализацията на банковите услуги.

Тясното сътрудничество на БНБ с ЕЦБ от 1 октомври 2020 година означава, че ЕЦБ поема директния надзор над значимите кредитни институции. По този начин страната е с доста по-добре интегриран банков сектор в общата европейска икономика. Резултатите от проведеното иконометрично изследване в настоящия дисертационен труд показват, че ефективността на банките в България е относително ниска, а тенденциите на развитието ѝ се потвърждават от предишни изследвания по темата.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

На базата на направения анализ в дисертационния труд, посветен на темата на Единния Надзорен Механизъм, създаден през 2013 г., и притежаващ вече около 10-годишна история, могат да се направят следните изводи:

- Като част от банковия съюз ЕНМ е стъпка за по-интегриран финансов пазар и за споделяне на рисковете в икономически сектор на Евросъюза. Целта на банковия съюз е да постави на европейска основа надзора и преструктурирането на кредитните институции в Еврозоната и страните-членки в банковия съюз. Но първоначалната задача на банковия съюз е страните-членки да споделят финансовите трудности, когато една или няколко страни-членки са засегнати от криза. Този стремеж засега остава да бъде обект на дебати в бъдеще, когато страните-членки на ЕС се споразумеят за изграждането на третия стълб на банковия съюз, а именно Европейска схема за гарантиране на депозитите. Така може да се окаже, че надзорът и преструктурирането на кредитни институции ще се наложи да функционират самостоятелно в пост-пандемична ситуация и инфлационни предизвикателства.
- Анализът на същността и характеристиките на ЕНМ, е причина да се достигне до извода, че ЕНМ е сложен конструкт, чието функциониране се нуждае от промени, за да максимизира ползата от общия банков надзор и синхронизацията на правната рамка. Определени процеси следва да бъдат съгласувани на европейско ниво, например процедурите по лицензиране на кредитна институция и процедурите по оценка за надеждност и пригодност на членове на управителни и надзорни съвети, като по този начин координираната институционална рамка ще стимулира финансовата интеграция на съюза.
- Става ясно, че ЕНМ има силно усложнен процес на вземане на решенията, което би могло да се окаже проблем, в случай че трябва да се вземат спешни мерки в някоя кредитна институция. Отношенията в рамките на ЕНМ следва да бъдат изяснени, като ролите на ЕЦБ и на НКО да се дефинират по-ясно и служителите на институциите да имат йерархия, която да следват, а и добра мотивация за осъществяване на банков надзор. Необходима е по-добра синхронизация и съгласуването на дейностите на ЕНМ между ЕЦБ и НКО.
- Взаимодействието с останалите институции, занимаващи се с финансов надзор, е добро, но има възможност да се доразвие и да се изяснят целите и

мандатите на отделните институции. В това отношение система от споразумения за обмяна на информация би била от огромна полза за всички институция, занимаващи се с надзор на различни финансови институции на местно и европейско ниво.

- По отношение на Основните принципи за ефективен банков надзор, издадени от Базелския комитет за банков надзор, също има определени стандарти, чието изпълнение би могло да бъде подобро. Предстоящото ревизиране на Базелските основни принципи е подходяща възможност да се анализира и преоцени на ниво европейско законодателство придържането към тези принципи.
- Изследователската теза на изследването, че ЕНМ оказва определено емпирично въздействие на най-важните характеристики на банковата система като възвръщаемост, ликвидност, капитализация и ефективност, е потвърдена. Основният ефект на това влияние се дължи на промени в регулаторната среда, промени в институциите, осъществяващи банков надзор и в изискванията към кредитните институции.
- Създаден е авторов иконометричен модел, чрез който се изчислява по относително обективен начин ефективността на институциите, за да се отговори на въпроса какво е влиянието на въвеждането на ЕНМ върху ефективността на кредитните институции в Европейския съюз. Влиянието на ЕНМ се анализира в областите, в които според настоящия анализ до момента би следвало да има най-значителни промени, а именно – надзорните правомощия на органа, осъществяващ банков надзор, независимостта на надзорните институции, надзорната практика, както и строгостта на капиталовите изисквания. За да се изчислят количествено тези фактори са създадени променливи, които отразяват по максимално обективен начин чрез отговори на въпросите от проучването на Световната банка за банковата регулация и надзор.
- Работната хипотеза на изследването е, че основни макроикономически параметри оказват влияние на ефективността на кредитните институции, например БВП на глава от населението, концентрация на пазара, както и върховенство на закона и контрол на корупцията, също е потвърдена. Установени са факторите, които благоприятстват ефективността на кредитните институции и тези, които ѝ влияят негативно. Потвърдена е и

хипотезата, че отделни характеристики на кредитната институция също се отразяват върху ефективността на кредитните институции.

- Изчислени са емпирично ефектите, влияещи на различните характеристики на банковата система. Чрез иконометрични регресионни модели се анализират различните фактори, влияещи върху рентабилността на кредитните институции, тяхната ликвидност, както и капитализацията им.
- С помощта на анализа на обгръщането се изчислява ефективността на кредитните институции в Европа. Тази изчислената ефективност на банките се използва, за да се анализират отделните елементи, които оказват влияние на ефективността, но и на други характеристики на кредитните институции, а именно рентабилност, капитализация, ликвидност и нетен лихвен марж.
- Положителен ефект върху ефективността на кредитните институции е доказан в страни с високо ниво на свобода, в страни с висока ефективност на правителството и в страни с добър контрол на корупцията. Освен това, по-големите кредитни институции и тези с по-висока ликвидност имат положителен ефект върху ефективността на кредитните институции.
- Отрицателен ефект върху ефективността на кредитните институции е доказан в страни с по-добро върховенство на закона, с по-висока степен на монополизиране на пазара, както и страните с по-висок дял на местните кредитни институции. Освен това, по-добрата надзорна практика и по-високата степен на независимост на надзорния орган също се отразяват по-скоро отрицателно на ефективността. В страните с повече официални правомощия на надзорния орган и по-строги капиталови изисквания кредитните институции имат по-ниска ефективност. Кредитните институции с по-висока капитализация също имат по-ниска ефективност.
- По отношение на капитализацията на кредитните институции се установи, че кредитните институции с по-висока възвръщаемост и страните с по-висок контрол на корупцията имат по-висока капитализация. От своя страна, в страните с по-висока степен на свобода, с по-висока степен на монополизиране на пазара, както и с по-висок дял на местните кредитни институции имат по-лоша капитализация на кредитните институции.
- В страните с по-високо ниво на свобода, кредитните институции имат по-ниско ниво на ликвидност.

- По отношение на възвръщаемостта на кредитните институции бе установено, че по-големите и по-добре капитализирани кредитни институции имат по-добра възвръщаемост.
- Кредитните институции с по-висока капитализация и тези с по-висока ликвидност имат по-добро ниво на нетния лихвен марж, докато кредитните институции в страни с по-висок дял на местни кредитни институции и с по-високи капиталови изисквания имат по-нисък нетен лихвен марж. Също така, по-големите кредитни институции имат по-лош нетен лихвен марж.
- По отношение на България, банкова система е добре капитализирана, с по-висока от средната за Европа възвръщаемостта на активите, но и с по-висок процентът на необслужвани кредити.. Тясното сътрудничество на БНБ с ЕЦБ и участието в банковия съюз допринася за по-високата интегрираност на банковите услуги. Ефективността на кредитните институции, обаче, засега остана относително ниска.

Иконометричното изследване, което беше проведено, показва, че като по-високите капиталови изисквания, по-независимите надзорни институции и по-големите надзорни правомощия водят до относително по-ниска ефективност. Тези резултати не могат да дадат ясен отговор дали понижената ефективност е негативна последица от създаването на ЕНМ, но определено могат да бъдат разгледани и анализирани от отговорните институции, създаващи законодателната рамка.

Вследствие на проведеното емпирично иконометрично изследване и предварително поставените ограничения на обекта и предмета на изследване, възможни насоки за бъдещи изследвания са:

- Изследване на устойчивостта на кредитните институции и до каква степен тя се променя в резултат на новата регулаторна среда, макроикономическите показатели и други фактори;
- Осъществяване на иконометрично изследване на влиянието на регулаторната среда само сред кредитните институции в страните-членки на банковия съюз и анализиране на евентуалните разлики в резултатите;
- Извършване на проучване на ефектите от присъединяването на страната в банковия съюз чрез анализ на данните от кредитните институции, базирани в България.

3. СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

В дисертационния труд се открояват следните приноси с научен и научно-приложен характер:

1. Обогаляване на съществуващата специализирана финансова литература по отношение на трите стълба на банковия съюз, чиято структура, цели и мандат са критично анализирани.

2. Идентифициране и задълбочено проучване на начина на функциониране на Единния надзорен механизъм, с цел изясняване на неговата структура, управление, правна рамка, ефективност и взаимодействие с останалите институции, занимаващи се с финансов надзор.

3. Разработен е авторов иконометричен модел за измерване влиянието на въвеждането на ЕНМ върху ефективността на кредитните институции в Европейския съюз, както и върху тяхната рентабилност, ликвидност и капитализация.

4. Изведени са ефектите, които ЕНМ осъществява в областите, в които според изследването има най-значителни промени, а именно – надзорните правомощия на органа, осъществяващ банков надзор, независимостта на надзорните институции, надзорната практика, както и строгостта на капиталовите изисквания.

5. Обогаляване на съществуващите научни знания относно състоянието на българската банкова система на базата на извършена оценка и сравнителен анализ на данните за ефективността на кредитните институции в България със средноевропейските.

6. Формулирани са препоръки с практическа насоченост за подобряване на ефективността на ЕНМ.

4. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ, СВЪРЗАНИ С ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Пешева, М., „Правна рамка за решенията на Единния надзорен механизъм,, Научна конференция „30 Години Юридически факултет на УНСС – Приемник на вековна традиция в развитието на правната наука и практика”, УНСС, София, 4 ноември 2021 г., Сборник с доклади, ИК-УНСС, София, ноември 2022 г., ISBN: 978-619-232-651-7, стр. 419-434.
2. Пешева, М., „Ефективността на ЕНМ според програмата за оценка на финансовия сектор,, Седемнадесета международна научна конференция на младите учени на тема „Икономиката на България и Европейския съюз: Иновации и трансформация,, УНСС, София, 11 февруари 2022 г., под патронажа на Ректора на УНСС проф. д-р Димитър Димитров, Сборник с доклади, Изд. на ВУЗФ „Св. Григорий Богослов,, София, 2023 г. /под печат/.
3. Пешева, М., „Предизвикателства пред криптопарите – регулация и надзор,, Шестнадесета международна конференция на младите учени на тема „Икономиката на България и Европейския съюз: Предизвикателството COVID-19,, УНСС, София, 12 февруари 2021 г., под патронажа на Ректора на УНСС проф. д-р Димитър Димитров, Сборник с доклади, Изд. на ВУЗФ „Св. Григорий Богослов,, София, 2021 г., ISBN: 978-619-7622-04-1, стр. 146-153.
4. Пешева, М., „Отрицателни лихвени нива – емпиричен опит,, Международна научно-практическа конференция „Устойчиво развитие и социално-икономическа кохезия през XXI век – Тенденции и предизвикателства,, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов и паралелно онлайн в електронната платформа Zoom, 8-9 ноември 2021 г., посветена на 85 години от създаването на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – Свищов под патронажа на Президента на Република България Румен Радев, Сборник с доклади, Том 1, Акад. изд. „Ценов“, Свищов, 2021г, ISBN: 978-954-23-2067-8, стр. 460-467.
5. Пешева, М., „Биткойн – бъдещите пари?,, Заключителна международна научна конференция на тема „Иновативна неконвенционална парична политика на водещите централни банки и нейните ефекти за развитие и развиващите се държави, с акцент върху България,, 9-10 октомври 2021 г., Боровец, и паралелно онлайн в електронната платформа MS Teams, Научноизследователски проект по Договор № ДН15/10 от 11.12.2017 г., финансиран от Фонд „Научни изследвания“ при Министерство на образованието и науката на Република България, Сборник с доклади, ИК-УНСС, София, 2021 г., ISBN: 978-619-232-569-5, стр. 153-172.

5. ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ОРИГИНАЛНОСТ

Във връзка с провеждането на процедура за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ декларирам, че:

1. Дисертационният труд „Ефектът на Единния Надзорен Механизъм върху европейската банкова система“ е мое лично дело и добросъвестно съм посочила всички източници на информация, използвани за разработването му;
2. Представените резултати и приноси на дисертационното изследване са оригинални и не са заимствани от чужди изследвания и публикации.